

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra statistiky

Teze diplomové práce

Vývoj nezaměstnanosti se zaměřením na rizikové skupiny na trhu práce v Ústeckém kraji

Bc. Žaneta Veselá

© 2015 ČZU v Praze

Souhrn

Diplomová práce se soustředí na problematiku negativního vývoje nezaměstnanosti se zaměřením na rizikové skupiny na trhu práce v Ústeckém kraji na základě vybraných relevantních ukazatelů v souvislosti s ekonomickými a sociálními procesy. Jsou hledány příčiny dosavadního vývoje nezaměstnanosti v kraji, v jednotlivých okresech kraje a v rizikových skupinách nezaměstnaných osob. Odlišnosti chování jednotlivých ukazatelů jsou analyzovány a srovnávány s celkovou situací vývoje nezaměstnanosti v Ústeckém kraji a v České republice. Provedené analýzy jsou základem pro tvorbu odhadů budoucího vývoje sledovaných ukazatelů a ve spojení s informacemi získanými dotazníkovým šetřením vymezují návrhy a doporučení pro snižování nezaměstnanosti rizikových skupin na trhu práce v Ústeckém kraji.

Klíčová slova

Nezaměstnanost, míra nezaměstnanosti, trh práce, rizikové skupiny, sociální politika.

Cíl práce

Cílem diplomové práce je odkrýt příčiny vývoje nezaměstnanosti v Ústeckém kraji, v jednotlivých okresech kraje a v rizikových skupinách na trhu práce, které jsou pro účely analýz zastoupeny osobami dlouhodobě nezaměstnanými, osobami mladší a starší věkové skupiny, ženami, osobami se zdravotním postižením, osobami bez kvalifikace a romskou skupinou osob. Data Českého statistického úřadu, Ministerstva práce a sociálních věcí České republiky a Úřadu práce České republiky jsou základem pro analýzy sledovaných ukazatelů vedoucích k porovnání se situací vývoje nezaměstnanosti v Ústeckém kraji a v České republice a nalezení důvodů dosavadního vývoje. Provedené analýzy jsou současně východiskem k prognózám vývoje nezaměstnanosti v Ústeckém kraji, v jednotlivých okresech kraje i v rizikových skupinách pro rok 2014 a pro rok 2015 a následně v souvislosti s informacemi získanými dotazníkovým průzkumem vedou k vymezení návrhů a doporučení pro snižování nezaměstnanosti rizikových skupin na trhu práce v Ústeckém kraji.

Metodika práce

Sledovaný vývoj nezaměstnanosti je zkoumán pomocí grafických znázornění a analýz časových řad, které slouží k popisu dosavadního vývoje nezaměstnanosti,

k zjišťování závislosti mezi časovými řadami a k prognóze budoucího vývoje nezaměstnanosti. Sledované časové řady zahrnují období let 2003 až 2013 a jsou analyzovány jako celek a pro potřeby analýz jsou rozděleny na časová údobí. Porovnání hodnot jednotlivých členů časových řad je zpracováno pomocí metod elementárních charakteristik časových řad. Ke zkoumání vztahů mezi sledovanými časovými řadami je využita metoda korelace časových řad. Budoucí vývoj nezaměstnanosti je zpracován pomocí extrapolace modelů trendu. Analýzy nezaměstnanosti v kraji jsou doplněny kvalitativním průzkumem pomocí metody dotazníkového šetření, zaměřeného na zkoumanou problematiku. Ze zjištěných dat jsou zkoumány závislosti mezi kvalitativními znaky pomocí metody kontingence.

Výsledky práce

Celková nezaměstnanost se v Ústeckém kraji vyvíjela v kontextu s hospodářskými cykly. V období let 2003 až 2008 ekonomika kraje rostla, stabilizoval se trh práce a počty nezaměstnaných osob klesaly, ale pomalým tempem tak, že nedosáhly poloviny hodnot z počátku sledovaného období. Nástup recese od roku 2009, vyvolaný světovou krizí, způsobil útlum rozvoje ekonomiky a výrazný růst nezaměstnanosti v kraji, neboť hospodářství kraje je silně závislé na vývoji v odvětví energetickém, těžbě surovin a stavebnictví, což způsobuje ekonomickou zranitelnost kraje. Ústecký kraj v roce 2003 vykazoval 76 499 uchazečů o zaměstnání, do roku 2008 došlo sice k poklesu o 30 842 osob na hodnotu 45 657 osob, avšak následně do roku 2013 počet uchazečů opět narostl o 20 163 osob a to na 65 820 osob. Ve sledovaném období se tedy snížil počet nezaměstnaných osob pouze o 10 679 osob.

Problém dlouhodobé nezaměstnanosti a nezaměstnanosti rizikové skupin se nejvíce snaží řešit aktivní politika zaměstnanosti. Pozitivní výsledek realizovaných nástrojů uvedené politiky v kraji je zaznamenán u rizikové skupiny zdravotně postižených osob, u které se úspěšně daří umisťovat uchazeče o zaměstnání i přesto, že mají ze všech sledovaných rizikových skupin nejhorší pozici na trhu práce. Ve sledovaném období byl zaznamenán klesající vývoj s mírnými dopady ekonomické krize. Pro handicap, které omezují zdravotně postižené osoby v přirozeném uplatnění na trhu práce, je nutná neustálá mimořádná pomoc všech politik a společnosti i v budoucích letech. Naopak se nedaří zastavit růst počtu nezaměstnaných osob starší věkové skupiny. Nepříznivý vývoj nezaměstnanosti starších osob převážně ovlivňuje zvyšování věkové hranice pro odchod do

starobního důchodu a neochota zaměstnávat starší osoby i přes jejich dlouholeté profesní a odborné zkušenosti a je důsledkem dlouhodobé nezaměstnanosti v Ústeckém kraji. Možností, jak řešit situaci, je úzká spolupráce a zvýšená pozornost personalistů společností a pracovníků úřadů při obsazování pracovních pozic staršími pracovníky dle jejich odbornosti a praxe, neboť všechny pracovní pozice nejsou fyzicky náročné a často vyžadují jen základní znalosti v nových komunikačních a technických oborech.

Provedené analýzy dokládají, že se ani v ostatních rizikových skupinách nedaří účinně snižovat počty nezaměstnaných osob s dlouhodobým účinkem.

Vývoj nezaměstnanosti žen ovlivňován ekonomickou situací a vývojem na trhu práce v kraji a prosazováním žen do pracovních pozic. Životní role žen jim brání v úplném uplatnění na trhu práce a je tedy potřebná tvorba pracovních míst, které umožní ženám spojit pracovní povinnosti s rodinnými a hlavně mateřskými. Je nutné vytvářet pracovní místa se zkrácenými pracovními úvazky nebo s pružnou pracovní dobou, což jistě nelze ve všech hospodářských oborech, ale nevytváří se ani v oborech k tomu vhodných.

Řešení nezaměstnanosti romských příslušníků vyžaduje nové projekty aktivní politiky zaměstnanosti, které jim následně umožní lepší uplatnění na trhu práce, ve veřejném životě a v české společnosti. Ale bez aktivity samotných Romů vzdělávat se, hledat zaměstnání a spolupracovat s úřady to nebude možné.

Ústecký kraj je dosud poznamenán strukturálními změnami a přechodem na tržní hospodářství, které způsobily nárůst nezaměstnanosti, zvláště u osob se základním nebo neukončeným vzděláním, které jim v současnosti znemožňuje kvalitní uplatnění na trhu práce, a jsou jednou ze sledovaných rizikových skupin postiženou dlouhodobou nezaměstnaností. Východiskem je zvýšit uchazečům možnost dodatečného vzdělání ukončeného relevantní zkouškou, neboť osvědčení o účasti v rekvalifikačním kurzu není v současné době na trhu práce uspokojivý doklad pro zaměstnavatele. Důležitým východiskem je bezesporu samotná motivace osob bez kvalifikace dále se vzdělávat, což jim umožní uplatnit se na trhu práce a zvýší jejich současnou a budoucí životní úroveň.

Nezaměstnanost kraje vychází nejen z nevyhovující vzdělanostní struktury obyvatel s převahou osob se základním nebo neukončeným vzděláním, ale také nesouladem mezi nabídkou a poptávkou na trhu práce. Lidé nejsou vzděláni a vzděláváni pro poptávané pracovní pozice. Absolventi středních a vysokých škol mají vzdělání v humanitních nebo přírodovědných oborech, ale kraj má nedostatek pracovníků pro technické obory. Větší

podpora technického vzdělávání, vzhledem k průmyslovému základu kraje, propojení výuky s jednotlivými technickými provozy, by výrazně usnadnilo mladým uchazečům o zaměstnání, absolventům škol, uplatnit se na trhu práce. Trvajících nesoučinnost vzdělávacího systému s požadavky firem na kvalifikaci pracovníků způsobuje vysokou nezaměstnanost osob mladšího věku. Stávající situaci lze zlepšit vytvořením funkčního systému dlouhodobé spolupráce mezi středními školami, vysokými školami a firmami v oblasti odborných praxí a tak spojit potřeby regionální ekonomiky se vzdělávacím systémem, které podpoří vzdělávání v rámci kraje.

Názory občanů na možnosti, které by vedly ke snižování nezaměstnanosti v Ústeckém kraji nebo v jejich okrese, získané dotazníkovým průzkumem, jsou věcně odlišné. Převažuje většina respondentů, kteří nevěděli nebo neměli svůj názor na možnost snižování nezaměstnanosti v kraji, přesto z dotazníků vyplývají východiska vedoucí k řešení problematiky nezaměstnanosti a nejsou společností, firmám a politikům novými informacemi. Ale doposud se nenašla vhodná koncepce podložená aktivní součinností a hybná síla, která by realizovala navržené vládní, regionální koncepce a názory obyvatel vedoucí ke snižování nezaměstnanosti.

Rozvoj kraje se musí realizovat pomocí vlastních vnitřních zdrojů kraje v koordinaci veřejné správy, škol, firem a podnikatelů, využívat současné možnosti rozvoje a nalézat nové příležitosti, což povede k přílivu vnější investorů a pomůže řešit vysokou a dlouhodobou nezaměstnanost kraje postihující nejvíce sledované rizikové skupiny na trhu práce.

Vynaložené úsilí obyvatel spolu s nástroji aktivní politiky zaměstnanosti nedokáže řešit nezaměstnanost bez jasné politické vize budoucnosti Ústeckého kraje. Podstatnými překážkami bránícími snižování nezaměstnanosti je rovněž nedostatek promyšlených účelných rozhodnutí ve prospěch rozvoje kraje, nevhodné využívání prostředků Regionálního operačního programu Severozápad a tematických operačních programů, neodborně vynakládané investice do různých částí kraje bez trvale využitelného výstupu.

Seznam použitých zdrojů

Tištěné dokumenty

- ARLT, Josef, ARLTOVÁ, Markéta. *Ekonomické časové řady*. Praha: Professional Publishing, 2008. 292 s. ISBN 978-80-86946-85-6.
- BURDOVÁ, Jeny, DOLEŽALOVÁ, Gabriela, CHAMOUTOVÁ, Daniela a spol. *Uplatnění absolventů škol na trhu práce – 2013*. Praha: Unipress, 2014. 95 s. ISBN 978-80-7481-030-5.
- ČERVINKA, Tomáš, HŮRKA, Petr, LEIBLOVÁ, Zdeňka a spol. *Zaměstnávání občanů se zdravotním postižením, důchodců, mladistvých a studentů, absolventů škol, žen, agenturních zaměstnanců a dalších kategorií*. Ostrava: Nakladatelství Anag, 2012. 231 s. ISBN 978-80-7263-751-5.
- HINDLS, Richard, HRONOVÁ, Stanislava, SEGER, Jan, FISCHER, Jakub. *Statistika pro ekonomy*. Praha: Professional Publishing, 2007. 418 s. ISBN 978-80-86946-43-6.
- KACZOR, Pavel. *Trh práce, pracovní migrace a politika zaměstnanosti ČR po roce 2011*. Praha: Oeconomica, 2013. 244 s. ISBN 978-80-245-1930-2.
- KOTÝNKOVÁ, Magdalena. *Trh práce na přelomu tisíciletí*. Praha: VŠE v Praze, 2006. 256 s. ISBN 80-245-1149-5.
- POTUŽÁKOVÁ, Zuzana. *Český trh práce v evropském kontextu*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2013. 281 s. ISBN 978-80-7372-946-2.
- SAMUELSON, Paul, NORDHAUS, William D. *Ekonomie*. Praha: NS Svoboda, 1995. 1011 s. ISBN 80-205-0494-X.
- SEGER, Jan, HINDLS, Richard, HRONOVÁ Stanislava. *Statistika v hospodářství*. Praha: ETC Publishing, 199 s. ISBN 80-86006-56-5.
- ŠMAJS, Josef, ŠMAJSOVÁ, BUCHTOVÁ, Božena, BOLELOUCKÝ, Zdeněk. *Nezaměstnanost – psychologický, ekonomický a sociální problém*. Praha: Grada, 2013. 236 s. ISBN 978-80-247-4282-3.
- VÁCLAVÍKOVÁ, Anna, KOLIBOVÁ, Helena, KUBICOVÁ, Alina. *Problematika trhu práce a politiky zaměstnanosti*. Praha: OPTYS Praha, 2009. 149 s. ISBN 978-80-85819-76-2.

- WAWROSZ, Petr, HEISLER, Herbert, HELÍSEK, Mojmír, MACH, Petr. *Makroekonomie*. Praha: Vysoká škola finanční a správní, o. p. s., 2012. 376 s. ISBN 978-80-7408-059-3.
- WINKLER, Jiří, KLIMPLOVÁ, Lenka. *Nová sociální rizika na trhu práce a potřeby reformy české veřejné politiky*. Brno: Masarykova univerzita, 2010. 225 s. ISBN 978-80-210-5352-6.

Elektronické dokumenty

- ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Zaměstnanost, nezaměstnanost*. [cit. 2014-7-23]. Dostupný z WWW: http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/zamestnanost_nezamestnanost_prace.
- EVROPSKÝ PARLAMENT. *Politika zaměstnanosti*. [cit. 2014-7-22]. Dostupný z WWW: http://www.europarl.europa.eu/aboutparliament/cs/displayFtu.html?ftuId=FTU_5.10.3.html.
- MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ ČR. *Aktivní politika zaměstnanosti a zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti*. [cit. 2014-1-23]. Dostupný z WWW: <http://portal.mpsv.cz/sz/zamest/dotace/apz>.
- MINISTERSTVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ. *Statistická ročenka trhu práce v České republice v roce 2013*. [on-line]. s.256. (PDF). [cit. 2014-7-25]. Dostupný z WWW: http://portal.mpsv.cz/sz/stat/stro/statisticka_rocenka_trhu_prace_v_cr_v_roce_2013.pdf.
- RADA VLÁDY PRO ZÁLEŽITOSTI ROMSKÉ KOMUNITY. *Zpráva o stavu romských komunit v České republice za rok 2009*. [on-line]. [cit. 2014-8-24]. Dostupný z WWW: <http://www.vlada.cz/cz/ppov/zalezitosti-romske-komunity/dokumenty/zprava-o-stavu-romskych-komunit-v-ceske-republice-za-rok-2009-73886/>.